

22.10.2007

Suomen kielen lautakunnan kannanotto sukupuolineutraalin kielenkäytön edistämiseksi

Euroopan neuvosto on antanut suosituksen seksismin karsimiseksi kielestä (Council of Europe – Recommendation N° R (90) 4 on the Elimination of Sexism from Language).

Suosituksessa todetaan, että hyvistä tavoitteista huolimatta todellinen sukupuolten välinen tasa-arvo ei vielä toteudu sosiaalisten, kulttuuristen ja muiden esteiden vuoksi. Yksi tasa-arvon toteutumisen este on seksistinen kieli, jossa maskuliinisuus asettuu feminiinisuuden edelle. Monissa kielissä käytetään maskuliini-ilmauksia viittamaan molempiin sukupuoliin, mikä voi aiheuttaa epätietoisuutta siitä, viitataan mieheen vai naiseen.

Euroopan neuvosto kannustaa jäsenvaltioidensa hallituksia ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimiin sukupuolten välistä tasa-arvoa tukevan kielen edistämiseksi,

- jotta naisen asema ja rooli yhteiskunnassa näkyisivät kielessä samalla tavalla kuin miessukupuoli näkyy ja
- jotta lainsäädännön, julkisen hallinnon ja koulutuksen kieli sekä viestimissä käytettävä kieli olisi sukupuolineutraalia.

Suomen kielen lautakunta pitää Euroopan neuvoston suosituksen huomioon ottamista tärkeänä myös Suomessa. Toisin kuin monissa muissa Euroopan kielissä suomen kielessä sanoilla ei ole sukuja ja miehiin ja naisiin viitataan samalla persoonapronominilla.

Suomessa kielellinen epätasa-arvo ilmenee muilla tavoin. Esimerkkejä siitä ovat mm.

- työntekijän sukupuoleen viittaavat ammattinimikkeet (*aulaemäntä, asiamies, järjestysmies*)
- sukupuolen epäsymmetrinen merkitseminen henkilöviittauksissa (*lääkäri – naislääkäri*)
- yleispätevä (geneerinen) maskuliinisuus sanastossa ja sanonnoissa (esim. *virkaveli, uskottu mies, kotimies, jokamielhenoikeus, lähteä yhtenä miehenä*).

Suomen kielen lautakunta haluaa edistää sukupuolesta riippumatonta kielenkäyttöä.

Lautakunta suosittelee sukupuolineutraaleja ilmauksia luotaessa **uusia tehtävänimikkeitä**; myös jo vakiintuneita nimikkeitä on hyvä tarkastella kriittisesti ja muuttaa tarvittaessa sukupuoleen viittaamattomiksi. Sukupuoleen viittaavia **ammattinimikkeitä** onkin jo pyritty karsimaan, ja jotkin niistä ovat yhteiskunnan ja sukupuoliroolien muuttuessa korvautuneet neutraaleilla vaihtoehdoilla (*saamamies* → *velkoja, luottamusmies* → *luottamushenkilö, edusmies* → *edustaja, lehtimies* → *toimittaja, tasa-arvoasiamies* → *tasa-arvovaltuutettu*).

Lautakunnan mielestä erityisesti **lainsäädännön ja hallinnon kielessä** on syytä kiinnittää huomiota termien ja sanaston valintaan, jotta viralliset ammattinimikkeet tai hallinnon käytänteet eivät osaltaan estäisi sukupuolten välistä kielellistä tasa-arvoa. Lautakunta suosittaa, että tilaisuuden tullen myös nykyisessä säädöskielessä käytettyjä nimikkeitä vaihdetaan vähitellen sukupuolineutraaleihin silloin, kun vaihdoksille tarjoutuu mahdollisuus muiden uudistusten yhteydessä.

Viestimissä käytettävä kieli – kirjoitettu ja puhuttu – luo ja ylläpitää kielenkäytön malleja ja siten joko edistää tai estää tasa-arvoa. Sukupuolen epäsymmetristä merkitsemistä henkilöviittauksissa käytetään joskus esimerkiksi otsikoissa: *naisautoilija pakeni poliisia*. Lautakunta katsoo, että sukupuoli on syytä tuoda esiin vain silloin, kun se on käsiteltävän asian kannalta olennaista.

Sellaisiin kieleen **vakiintuneisiin sanontoihin** kuten *lähteä yhtenä miehenä, muina miehinä* ei lautakunnan mielestä tarvitse puuttua. Ne elävät kieliyhteisössä aikansa ja muuntuvat tai häviävät itsestään.

Arkikielessä voidaan edelleen käyttää sellaisia sanoja kuin *putkimies* ja *sähkömies*, vaikka virallisia nimikkeitä ovat sukupuolineutraalit *LVI-asentaja* ja *sähköasentaja*. Virallinen kielenhuolto ei myöskään voi ottaa kantaa arkisessa kielenkäytössä heijastuviin **asenteisiin**, kuten aikuisten naisten työttömyyteen tai miesten pojitteluun tai äijittelyyn.